

ਪੋੜੀ 28-29

ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ: ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ

ਜੋਗੀ ਆਪਣੇ ਭੇਖ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁੰਦ੍ਰਾ, ਪਤਰ, ਬਿਭੂਤ, ਖਿੰਥਾ, ਡੰਡਾ ਜੋਗ-ਭੇਖ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਲਫਜ਼ ਜੋਗ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਮਿਲਾਪ', 'ਜੋਗੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੋਗ-ਭੇਖ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਪਾਇਆਂ ਰੱਬ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਹੜੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਪਾਇਆਂ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸੰਤੋਖ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਉ। **ਸੰਤੋਖ** - ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬੇਵਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਕੇ ਅਸਫਲ, ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੁਢਾਪੇ, ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਖਾਵਟੀ ਸੰਤੋਖ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਸੰਤੋਖੀ ਮਨੁੱਖ ਮਦਦਗਾਰ, ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾ ਮਹਾਨ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਦਾ ਚਿੰਤਾਤੁਰ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਕਾਬਲ, ਯੋਗ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਇਹ ਕੀ ਪਤਰ ਲੈ ਕੇ ਅਡਦੇ ਹੋ, ਸ਼੍ਰਮ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਖਾਉ। **ਮਿਹਨਤ** - ਦਸਾਂ ਨਹੁੰ ਵਾਲੀ ਕਿਰਤ। ਠੱਗੀ-ਠੋਰੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ, ਸੂਦ ਵਿਆਜ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਮਿਹਨਤ-ਮਜਦੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵਧ ਇੱਕਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਿੰਡੇ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮਲਿਆਂ ਰੱਬ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਹੜੀ ਸੁਆਹ ਮਲਿਆਂ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅੰਦਰ ਧਿਆਨ ਦੀ। **ਧਿਆਨ** - ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਵੇਖਣਾ।

ਖਿੰਥਾ ਮਤਲਬ ਝੋਲੀ, ਗੋਦਤੀ। **ਮੌਤ** ਦਾ ਡਰ ਗੋਦਤੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਯਾਦ ਹਰ ਪਲ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁੱਲਾ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਰਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਮਤਿ, ਭਰੋਸਾ ਹੱਥ ਵਿਚ **ਡੰਡਾ** ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਢੁਕਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜੋਗੀ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਇਨਸਾਨ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗ-ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਵੇਖੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਉਹ ਆਦਿ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਅਨਾਦਿ ਹੈ, ਅਨਾਹਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਗ ਜੁਗ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਭੇਸ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਮੰਦਰਾਂ, ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸ ਇਕ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਯਾਦ ਬਣੀ ਰਹੇ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਤਦ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੈ। 'ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ'। ਮੰਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਕੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੈ - 'ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ'। ਉਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋਗੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੰਧਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਰੁਕਾਵਟ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਅਤੇ

ਜੇਕਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ ਜਾਣ ਜਾਓ, ਤਾਂ ਹਰ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ। ਕਿਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਕਿਤੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਝੁਕੇ, ਮੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਮਸਜਿਦ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਹੋਵੇ, ਗਿਰਜਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇੱਕ ਗਲ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ - 'ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ'। ਪ੍ਰਣਾਮ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ, ਜੋ ਆਦਿ ਹੈ, ਸੁੱਧ ਹੈ, ਅਨਾਦਿ ਹੈ, ਅਨਾਹਤ ਹੈ। ਜੁਗ ਜੁਗ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਭੇਸ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭੰਡਾਰੇ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਪਰ ਉਪਰਲੇ ਭੰਡਾਰੇ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਥ ਸੰਪਰਦਾਯ, ਹਿੰਦੂ ਭੰਡਾਰੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਉਪਰਲਾ ਹੈ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਕਹੋ ਕੀ ਫਰਕ ਪਏਗਾ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਭੋਗ ਬਣਾਓ, ਦਯਾ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰੀ। ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ, ਬਾਹਰ ਦਯਾ। ਅੰਦਰ ਜੇਕਰ ਇਕੱਲਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦਯਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਦਯਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਓਗੇ, ਅਧੂਰੇ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਯਾ, ਵਿਵੇਕ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਦੋ ਖੰਭ ਹਨ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਯਾ - ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ, ਦਯਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ। ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਯਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਖੰਭਾ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭਨਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਭ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦਯਾ ਹੈ।

ਸੰਖਾਂ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਘਟ ਘਟ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਵੱਜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਖ ਬਣਾਓ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਨਾਦ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਹੋ ਅਨਾਹਦ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਅੰਦਰ ਵੱਜ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਵਜਾਓ। ਉਹ ਹੀ ਨਾਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨੱਥੇ-ਗੁੱਥੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰੋ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਘਟੀਆ ਸੁਆਦ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਚਮਤਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਿ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੁਆਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈ, ਕਿ ਸਤਯ ਸਾਂਈ ਬਾਬਾ ਹੋ ਗਏ, ਕਿ ਤਾਵੀਜ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਘਟੀਆ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਕਿਉਂ?

ਕਿਉਂਕਿ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਕੜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਂ। ਪਰ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਨਾ ਕੁਝ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਇਧਰ ਮਿਟਿਆ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਘਟੀਆ ਸੁਆਦ ਉਤੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ।

ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਤਾਵੀਜ਼ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰੇ? ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਾਰੀਗਿਰੀ ਨਾਲ? ਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦਾ। ਹਾਂ, ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਇਜ਼ਤ, ਇਜ਼ਤ ਹੀ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਵੀਜ਼ਾਂ, ਸੁਆਹ ਦਾ ਕੀ ਮੁੱਲ ਹੋਏਗਾ? ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੁਆਹ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤਰਕੀਬਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਥੋੜੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਘਟੀਆ ਸੁਆਦ ਹਨ। ਸੰਜੋਗ ਅਤੇ ਵਿਜੋਗ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇੱਕ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੋਗ ਅਤੇ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਮਿਟਣਗੀਆਂ। ਜਿਸਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਰੇਗਾ, ਜੋ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਗੁਆਚ ਵੀ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜੀ ਅੱਜ ਪੂੰਜੀ ਹੈ ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਮੁਸੀਬਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਸੁੱਖ ਹੈ ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਦੁੱਖ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਅਪਣੇ ਵਿਪਰੀਤ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਜੋਗ ਅਤੇ ਵਿਜੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਚਾਕ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਮਿਲਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਛੁੱਟ ਜਾਏਗਾ।

ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਜੋਗ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਜੋਗ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਾਧ ਲਵੋ।

ਭਾਗ ਦੇ ਲੇਖ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਘਟੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਤ ਰਹੋ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਭਾਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੀ ਅਸੰਤੋਖ? ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਰੋਣਾ ਪੋਣਾ? ਿਕਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ? ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ? ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵੋ। ਅਤੇ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਘਟੀਆ ਸੁਆਦ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਉਹ ਆਦਿ ਹੈ, ਸੁੱਧ ਹੈ, ਅਨਾਦਿ ਹੈ, ਅਨਾਹਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਗ ਜੁਗ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਭੇਸ ਵਾਲਾ ਹੈ।

LESSON 28-29

Central Idea: Introspection of Life

Yogi holding their identity by dressing up. Ear-rings, Bowl, Ashes, Bindle, Stick are the famous signs of Yogis. The word Yog means union. Yogi means those who have union with God. Guru Nanak compares the different aspects of a spiritual person with the signs of Yogis and also explain how to lead life so that a man can introspect his life with regard to union with God.

There can be no union with God by wearing rings in ears. Which ear rings can lead to union? Wear the rings of contentment in mind. **CONTENTMENT** – Contentment does not mean helplessness. When a man failed in all efforts and becomes helpless particularly in old age, poverty he says I am contended. This is a pietistic contentment and only a consolation. The real contended man is helpful, filled with gratitude and always say True One you are great and given me much more than the requirement. All his anxieties have fallen away. He finds something good and worthwhile in every situation. Whereas a discontented man is always remains anxious and having a feeling that he lacks something, he is not getting what he deserve and worthy of.

Why you beg in your bowl? Eat on with labour. **Labour** – Occupation to do something productive, not by corruption, fraud, ransacked, plundering, ravage or interest. A man who have union with God do labour and not accumulate more than its needs.

Union with God cannot be attained by smearing ashes on your body. Which ashes can be applied to have union with God? Develop meditation within. **Meditation** – Remember Satnam, the true name, and its glories. To see Him in all pervading.

Establish **Death** as your bedroll... so that you are always reminded of Him. He who is constantly aware of death cannot forget God. He who forgets death, forgets God. We all have no awareness of death. We live as if we are never going to die, therefore we forget to remember God.

Carry a **Stick** of deep understanding, faith in God so that perversity in life could not develop.

Only that person can be called Yogi who looks upon all with a single eye, knows them to be one and the same and to see the Lord's light in all, though their forms and colors are so numerous. To conquer the mind is to conquer the world. If you want to bow, bow to Him. He is the primal being, pure, without beginning or end. He is the unstruck sound and immutable through all time. Nothing will happen if bow to another. You may break your back bowing in temples and mosques, but if your obeisance is not directed towards Him it is of no avail. Always remember, wherever you bow, let it always be at His feet.

When you bow before the guru, it is Him you are worshipping through the guru and when you bow in the temple, you are bowing to Him. All homage is to Him. As a reminder the idol in the temple becomes helpful. Otherwise the temple idols pose a danger to you, as does the guru. If your reverence is not directed towards Him, whenever you bow you create shackles

for yourself; all kinds of obstructions come your way. And if you learn to bow only to Him, each stone can become a door for you. Bow anywhere, in temple, mosque, gurudwara, church, but remember one thing, all homage is to Him, Him who was in the beginning, who is pure and perfect, who is everlasting, who is the primal sound, and who is always the same – forever and forever.

What will happen by offering food and feast? But unfortunately offering of food and feasts for the poor continue in the world, but they are only external expressions. The Nath-Sampradayas, Hindus and the Sikhs have their own kind of feasts, but they are the same, mere outside happenings.

Make wisdom your pleasure and compassion your storehouse. If there is only knowledge within, but no sympathy and tenderness, there is the danger of your not attaining perfection. You are incomplete. **KNOWLEDGE and COMPASSION** – Knowledge means to know yourself, compassion means to know others. Knowledge and compassion are two wings to be mastered in order to fly into the heavens of True One's abode. In the absence of one of them means knowledge without compassion and compassion without knowledge makes a man imperfect. As soon as wisdom dawns a man came to know that True One resides in everyone. A man of wisdom not only illuminates oneself, he lights all those who are around it. The light falls on others is compassion.

What is the sense in sounding conch shells? Blow the conch shell that sounds the unsounded sound within each living being. Play the music that happens without reason and which plays eternally. He alone is a master in whom all beings are intertwined, while the search for supernatural powers is a false path.

You perform a miracle, you produce ashes out of your hand and become a Satya Sai Baba; you produce a talisman from nowhere – to what avail? Supernatural powers are second-rate products for they only nourish your ego. It strengthens your arrogance. You feel you are somebody special. The only power that applies to religion arises out of: "I am nobody, nothing!" He who realizes and knows that he is nothing becomes everything. He who annihilates himself completely on earth, becomes God Himself. Do not be satisfied with anything less; if you do then you have opted for the powers of lesser quality.

What will you gain by producing a few amulets? How will your magic help you? You help neither yourself nor others thereby. You may gain a little popularity in the world, but that is all. Is the honor of this world any real honor? What is the value of all this magic before God? Of what worth the ashes that you produce, or the talisman, before Him who has created the universe? Your tricks may fool people and satisfy your ego, but it will not lead anywhere towards self-realization.

Therefore, Guru Nanak has said that attaining supernatural powers are second-rate results. The law of union and separation governs all things. Union and separations run the whole show of samsara. So there is only one power worth attaining – to be freed from union and separations. Things that unite must part; things that are formed are bound to disintegrate. He who is born must die. That which is obtained is also lost. That which is a possession today

is a calamity tomorrow. Today's happiness is tomorrow's unhappiness. Each thing moves into its opposite. The wheel of samsara turns on uniting and parting. You meet today; you part tomorrow.

He who understands that truth – that the wheel of samsara turns with the help of union and separation, that it works according to the law of opposites, saves himself by going beyond both. He is neither made happy by unions nor unhappy by partings. This is the only siddhi, the only real power; master it!

Destiny determines our just inheritance. Therefore, be patient, be tranquil in whatever is given you, for it is a part of your destiny. Things had to happen this way and so they happen. And since only that happens which has to happen, why the discontent? Why the complaints, the weeping and wailing? Accept whatever fate ordains. Try to liberate yourself from unions and separations. This alone is the siddhi, all else is lesser quality stuff.

If you want to bow, bow to Him. He is the primal being, pure, without beginning or end. He is the unstruck sound and immutable through all time.